مروری بر فیلم‌ها، سریال‌ها و قطعاتی که به‌خوبی از لالایی استفاده کرده‌اند

همه خوابن تو بیداری

در سکانس آخر شیار ۱۴۳ رویارویی نفسگیر یک مادر با پیکر فرزند شهیدش در حالی که بقایای پیکر درست به اندازه یک نوزاد قنداقی است، را می‌بینیم. لالایی اینجا هم به کمک فیلمساز آمده و آهنگساز فیلم از لالایی یک مادر کرمانی استفاده کرده است

محمد وفایی
روزنامه‌نگار

لالایی با وجود ساده بودن همه اجزایش از شعر گرفته تا ملودی، تأثیر احساسی غیرقابل انکاری بر شنونده می‌گذارد. هنرمندان هم خیلی زود متوجه این نکته شدند و در بسیاری از آثار مانند فیلم‌ها، سریال‌ها و قطعات موسیقی از لالایی استفاده کردند. برخی هنرمندان آثار نمایشی از لالایی در متن فیلم یا سریال بهره بردند و برخی دیگر آن را در تیتراژشان گنجاندند. آثاری که به درستی از لالایی استفاده کرده‌اند، معمولا به نتیجه قابل قبولی هم در اثرگذاری روی مخاطب و بازآفرینی احساس مادرانگی رسیده‌اند و پس از سال‌ها در حافظه جمعی ما باقی مانده‌اند. در این گزارش به تعدادی از آثار هنری می‌پردازیم که کاربرد لالایی در آنها به درستی صورت گرفته و باعث ماندگاری اثر شده است.

میم مثل مادر

رسول ملاقلی‌پور به عنوان فیلمسازی که آثار جنگی‌اش در بین بیشتر مردم شناخته‌شده بود، این بار در فیلم «میم مثل مادر» سراغ تاثیرات اجتماعی دفاع مقدس روی خانواده‌ها و موضوع مادر رفت؛ فیلمی که در سال ۸۶ با استقبال قابل توجهی در سینماها روبه‌رو شد و جنبه تازه‌ای از توانایی‌های ملاقلی‌پور را در ارتباط با مخاطب نمایان کرد. یکی از ویژگی‌های مهم میم مثل مادر موسیقی آن بود که در خود فیلم هم با نوازندگی شخصیت کودک (سعید)، سراغ موسیقی می‌رفتیم. موسیقی قطعه باکلام میم مثل مادر که با «کاشکی می‌شد بهت بگم چقد صداتو دوست دارم...» شروع می‌شود و در بخش‌هایی از آن به لالایی اشاره شده، توسط آریا عظیمی‌نژاد ساخته شده و مهیار فاضلی همراه با گروه کر آن را خوانده است.

شیار ۱۴۳

سکانس پایانی دومین فیلم نرگس آبیار به اعتقاد بسیاری، دلیل اصلی ساخته شدن آن است؛ تصویر رویارویی نفسگیر یک مادر با پیکر فرزند شهیدش، در حالی که بقایای پیکر درست به اندازه یک نوزاد قنداقی است. لالایی اینجا هم به کمک فیلمساز آمده و در این صحنه مسعود سخاوت‌دوست، آهنگساز فیلم از لالایی یک مادر کرمانی استفاده کرده است. پروین غلام شاه‌حسینی مادری که فرزندانش را در زلزله بم از دست داده و در یکی از روستاهای کرمان زندگی می‌کند، خواننده این لالایی غمبار است. متن این لالایی هم به انتظار الفت (شخصیت اصلی فیلم) اشاره دارد و هم در بخش «مادر همه خوابن تو بیداری...» به شهدا ادای دین کرده است.

نون خ

فصل اول سریال نون خ در نوروز ۹۸ مخاطبان پرشماری پیدا کرد و طبق سنت سال‌های اخیر تلویزیون درباره سریال‌های موفق، فصل دوم آن ساخته شد. برنامه‌ریزی اولیه حکایت از پخش نون خ ۲ در ماه رمضان داشت، اما به‌دلیل شیوع کرونا و نیمه‌تمام ماندن تصویربرداری، این سریال بعد از نوروز روی آنتن رفت.

شخصیت خلیل (با بازی حمیدرضا آذرنگ) در این فصل دچار تحول زیادی شده بود و یکی از ویژگی‌های تکرارشونده شخصیتش، علاقه به مادر از دست رفته‌اش بود. در یکی از قسمت‌ها در خیالات خلیل، مادرش را می‌بینیم که در حال لالایی خواندن برای او است. لحن صمیمی زن سالخورده کرد، این سکانس را به یکی از بهترین بخش‌های نون خ تبدیل کرد.

مختارنامه

داوود میرباقری در ساخت سریال «مختارنامه» به عنوان یکی از کلان‌ترین تولیدات رسانه ملی در تمام این سال‌ها، به ابعاد گوناگون پروژه توجه داشت و موسیقی مختارنامه هم با آهنگسازی امیر توسلی ماندگار شد. در تیتراژ پایانی سریال، توسلی از لالایی یک زن بوشهری به نام صدیقه بحرانی استفاده کرد، لالایی‌ای که در فرهنگ بوشهری به «اصغرخوانی» شهرت دارد و در مجالس عزاداری برای حضرت علی اصغر خوانده می‌شود. چندی بعد فایل کامل این لالایی بدون موسیقی هم منتشر شد و طرفداران زیادی پیدا کرد.

گنجشک لالا

یکی از معروف‌ترین لالایی‌های این سال‌ها همین قطعه است که با «گنجشک لالا، سنجاب لالا، آمد دوباره، مهتاب لالا...» آغاز می‌شد و برای خیلی از جوانان امروز خاطره‌انگیز است؛ خاطره‌ای که به دلیل نوع فضای ترانه و ملودی، کمی به غم و حسرت پهلو می‌زند. گنجشک لالا در سال ۱۳۶۹ و به سفارش رادیو ایران، برای پخش در برنامه «شب به خیر کوچولو» در این شبکه ضبط شد. سرودن ترانه به مصطفی رحماندوست سپرده شد و آهنگسازی و تنظیم آن را محمود منتظم صدیقی به‌عهده گرفت. البته کار به همین سادگی هم نبود و در آغاز شش ترانه مختلف به شش آهنگساز داده شد و قطعه گنجشک لالا در نهایت از این بین برگزیده شد. ابتدا قرار بود ترانه را گروه کر اجرا کند، اما منتظم صدیقی پیشنهاد کرد پروشات پیروزکار خواهرزاده هشت ساله‌اش قطعه را تکخوانی کند و گروه کر فقط او را در ترجیع‌بند همراهی کرد.

لالایی چرا

برنامه «رنگین‌کمان» یکی از برنامه‌هایی بود که پخش آن در نخستین سال دهه ۸۰ اتفاق مهمی محسوب می‌شد، چراکه شیوه‌های تازه‌ای در اجرای برنامه و شکل و شمایل ارائه آن به کودکان به کار گرفته شده بود. «چرا» یکی از عروسک‌های محبوب برنامه بود که با هدف تقویت روحیه پرسشگری در کودکان طراحی شده بود و بیشتر قطعاتی که اجرا می‌کرد، در بین کودکان و حتی بزرگسالان (رجوع کنید به قطعه آهویی دارم خوشگله!) محبوب می‌شد. لالایی «چرا» با صداپیشگی آزاده مویدی‌فرد هم از این قاعده مستثنا نبود و آغاز ترانه‌اش این بود: «لای لالایی گل لالا، مهتاب اومده بالا، موقع خوابه حالا...». یکی از نقاط قوت این لالایی، کلیپ خوش‌ساختی بود که در آن از تصاویر نوزادان هم در کنار عروسک چرا استفاده شده بود.

لالایی با صدای علی زندوکیلی

این قطعه در سال ۹۴ پخش شد و به مرور طرفداران خود را پیدا کرد. زندوکیلی از سال ۹۱ و به عنوان خواننده گروه «دنگ شو» کار خود را به صورت حرفه‌ای آغاز کرد و بعد از چند سال مستقل شد. «لالایی» یکی از محبوب‌ترین قطعات زندوکیلی است که افشین مقدم ترانه‌سرا، علیرضا افکاری آهنگساز و سعید زمانی تنظیم‌کننده آن هستند. فضای غمگین و تاثیرگذار این ترانه باعث شده به مناسبت‌های مختلف از تلویزیون پخش شود.

علاوه بر زندوکیلی خواننده‌های بنام دیگری هم آهنگ‌هایی با این مضمون خوانده‌اند. لالایی محمد نوری یکی از معروف‌ترین‌هاست که در ادامه بخشی از آن آمده است.

«لا لای لای گل انار، مونده یادگار از بابای پیرت
که یک شو به کوه و دشت، رفت و برنگشت
منو کرد اسیرت»